

© 2026 by the author(s).

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Як цитувати статтю: Yermolayeva M, Udod O, Chernyshova O, Volosovets T, Pavlenko O, Doroshenko O, Doroshenko M, Dikova I. Developmental patterns of dentistry in Ukraine during war. *East Ukr Med J.* 2026;14(1):282-292. DOI: [https://doi.org/10.21272/eumj.2026;14\(1\);282-292](https://doi.org/10.21272/eumj.2026;14(1);282-292)

ABSTRACT

Maya Yermolayeva

<https://orcid.org/0000-0002-6429-0612>
Department of Internal Medicine № 1,
Donetsk National Medical University,
Liman, Ukraine

Oleksandr Udod

<https://orcid.org/0000-0001-6790-1936>
Department of Dentistry, Donetsk
National Medical University, Liman,
Ukraine

Olga Chernyshova

<https://orcid.org/0000-0002-7059-4014>
Department of Pediatrics, Neonatology
and Pediatric Infections, Donetsk
National Medical University, Liman,
Ukraine

Tetiana Volosovets

<https://orcid.org/0000-0001-9950-3748>
Department of Dentistry, Donetsk
National Medical University, Liman,
Ukraine

Oleksii Pavlenko

<https://orcid.org/0000-0003-2097-4286>
Department of Dentistry, Donetsk
National Medical University, Liman,
Ukraine

Olena Doroshenko

<https://orcid.org/0000-0001-8859-3610>
Department of Prosthetic Dentistry
Digital Technologies and Implantology,
Shupyk National University of
Healthcare of Ukraine, Kyiv, Ukraine

DEVELOPMENTAL PATTERNS OF DENTISTRY IN UKRAINE DURING WAR

Introduction. Martial law, the deterioration of the health of the Ukrainian population against the backdrop of four years of Russian aggression, and the consequences of the COVID-19 pandemic necessitate changes to the structure, forms, and scope of undergraduate, postgraduate dental education and continuous professional development of dentists to ensure qualified dental care for the population.

Objective. To evaluate the current system of undergraduate, postgraduate dental education and continuing professional development of dentists in Ukraine and its relevance to current challenges, to identify measures for necessary changes.

Materials and methods of research. An assessment of the existing regulatory framework and practical principles of undergraduate, postgraduate dental education and continuing professional development of dentists in Ukraine and the EU was carried out. Methods of a systematic approach and comparison were used.

Results and discussion. The rapid development of digitalization in dental education and the introduction of interdisciplinary education, the latest information, simulation, and distance learning technologies, the use of artificial intelligence, and augmented reality techniques into the educational process must also be reflected in the new paradigm of continuing dental education in Ukraine in the current difficult circumstances. Undergraduate training for dentists will be provided in 2025 in Ukraine at 25 higher education institutions, including 14 higher education institutions of the Ministry of Health of Ukraine, 3 higher education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, and 8 privately owned institutions. It lasts 5 years, which generally corresponds to the standards of dental education in the EU. According to the Unified State Electronic Database on Education, as of October 2025, only 7,491 people are studying dentistry (in 2020 – 12,759), of which 595 (in 2020 – 502) are state-funded, mainly in higher

Maxim Doroshenko

<https://orcid.org/0000-0002-2825-6441>
Department of Orthodontics, Shupyk National University of Healthcare of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Inna Dikova

<https://orcid.org/0000-0001-8319-2068>
Department of Therapeutic Dentistry and Periodontology, Bohomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

education institutions of the Ministry of Health of Ukraine. The main characteristics of competency-based continuing dental education should be: modern content of educational programs developed in accordance with the needs of industry and society; student-centeredness; problem-oriented approach; rational use of teaching time with an emphasis on practice.

Conclusions. Understanding the importance of dentists' competencies for the healthcare industry, the importance of their continuing education based on competence and proper medical practice, its integration with EU requirements, increasing the duration of internships, and introducing residencies will help improve the quality of dental education during wartime.

Keywords: dentistry, dental education, dentist, continuing professional development, war.

Corresponding author: Tetiana Volosovets, Department of Dentistry, Donetsk National Medical University, Liman, Ukraine, e-mail: volosovec@ukr.net

РЕЗЮМЕ**Майя В. Єрмоласва**

<https://orcid.org/0000-0002-6429-0612>
кафедра внутрішньої медицини № 1
Донецький національний медичний
університет, м. Лиман, Україна

Олександр А. Удод

<https://orcid.org/0000-0001-6790-1936>
кафедра стоматології, Донецький
національний медичний університет,
м. Лиман, Україна

Ольга Є. Чернишова

<https://orcid.org/0000-0002-7059-4014>
кафедра педіатрії, неонатології та
дитячих інфекцій, Донецький
національний медичний університет,
м. Лиман, Україна

Тетяна М. Волосовець

<https://orcid.org/0000-0001-9950-3748>
кафедра стоматології, Донецький
національний медичний університет,
м. Лиман, Україна

Олексій В. Павленко

<https://orcid.org/0000-0003-2097-4286>
кафедра стоматології, Донецький
національний медичний університет,
м. Лиман, Україна

Олена М. Дорошенко

<https://orcid.org/0000-0001-8859-3610>
кафедра ортопедичної стоматології,
цифрових технологій та
імплантології, Національний
університет охорони здоров'я
України імені П.Л. Шупика, Київ,
Україна

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СТОМАТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ У ЧАСИ ВІЙНИ

Воєнний стан, погіршення стану здоров'я населення України на тлі триваючої четвертий рік російської агресії з урахуванням наслідків пандемії COVID-19 зумовлюють необхідність змін щодо структури, форм та обсягів додипломної, післядипломної стоматологічної освіти і безперервного професійного розвитку лікарів-стоматологів для забезпечення кваліфікованої стоматологічної допомоги населенню, що є недостатньо висвітленими.

Мета. Оцінити сучасну систему додипломної, післядипломної стоматологічної освіти і безперервного професійного розвитку лікарів-стоматологів в Україні та їх відповідність сучасним викликам, визначити заходи щодо необхідних змін.

Матеріали та методи дослідження. Проведена оцінка чинної нормативної бази і практичних засад додипломної, післядипломної стоматологічної освіти і безперервного професійного розвитку лікарів-стоматологів в Україні та ЄС. Застосовані методи системного підходу та порівняння.

Результати та їх обговорення. Стрімкий розвиток цифровізації стоматологічної освіти і впровадження в освітній процес засад міждисциплінарної освіти, новітніх інформаційних, симуляційних, дистанційних технологій, застосування штучного інтелекту, методик доповненої реальності обов'язково має знайти своє відображення у новій парадигмі неперервної стоматологічної освіти в Україні у нинішніх реаліях.

Додипломна підготовка лікарів-стоматологів здійснюється у 2025 році в Україні у 25 закладах вищої освіти, з них 14 закладів вищої освіти МОЗ України, 3 заклади вищої освіти МОН України, 8 закладів приватної форми власності. Вона триває 5 років, що відповідає у цілому стандартам стоматологічної освіти в ЄС. Усього за даними ЄДЕБО станом на жовтень 2025 року за спеціальністю «Стоматологія» навчається 7491 особа (у 2020 році – 12759), з них за державним замовленням 595 осіб (у 2020 році – 502), переважно у закладах вищої освіти МОЗ України.

Максим В. Дорошенко

<https://orcid.org/0000-0002-2825-6441>

кафедра ортодонтії, Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, Київ, Україна

Інна Г. Дікова

<https://orcid.org/0000-0001-8319-2068>

кафедра терапевтичної стоматології та пародонтології, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ, Україна

Основними характеристиками неперервної стоматологічної освіти, заснованої на компетенціях, мають бути: сучасний зміст освітніх програм сформований, відповідно до потреб галузі та суспільства; студентоцентричність; проблемно-орієнтованість; раціональний підхід до ресурсу навчального часу з акцентом на практику.

Висновки. Розуміння важливості для галузі охорони здоров'я компетентностей лікарів-стоматологів, значення їх неперервної освіти, заснованої на компетентності і належній лікарській практиці, її інтеграція до вимог ЄС, збільшення тривалості інтернатури, впровадження резидентури допоможе покращити якість стоматологічної освіти.

Ключові слова: стоматологія, стоматологічна освіта, лікар-стоматолог, безперервний професійний розвиток, війна.

Автор, відповідальний за листування: Волосовець Т.М., професор кафедри стоматології Донецького національного медичного університету, e-mail: volosovec@ukr.net

ВСТУП

Серед Цілей сталого розвитку, ухвалених Організацією Об'єднаних Націй, одними з найважливіших є забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці (ціль № 3), а також забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх (ціль № 4). Своєчасна діагностика, лікування, профілактика уражень твердих тканин зубів, пародонта та слизової оболонки порожнини рота і відповідна підготовка висококваліфікованих спеціалістів, які володіють необхідними компетенціями щодо ефективного лікування стоматологічної патології, безумовно, відповідають зазначеним цілям, спрямованим на збереження рівня та якості життя населення, особливо в умовах воєнного часу [1].

Нині головні принципи сучасної неперервної стоматологічної освіти полягають у тому, що стоматологічна професійна спільнота має своєчасно реагувати на нагальні потреби суспільства і виклики сьогодення, використовувати найкращі доступні практики з новими методиками та знаннями, що дозволяє лікарям-стоматологам надавати населенню кращі медичні послуги із профілактики та успішного лікування захворювань органів та тканин порожнини рота [2, 3].

Попри виклики воєнного часу, надзвичайно актуальною виглядає необхідність збереження неперервності та ступеневості стоматологічної освіти в Україні, яка має традиційні цінності та стала динаміку розвитку [3, 4, 5, 6].

Це підтверджують результати загально-національного дослідження стану здоров'я українців «Індекс здоров'я 2023», в якому вивчаються, крім

іншого, їх задоволеність стоматологічною допомогою. За даними цього дослідження, 81,5% українців позитивно оцінюють якість послуг, що надаються лікарями-стоматологами. За ефективністю своєї роботи лікарі-стоматологи, як зазначено, поступаються лише дитячим лікарям та лікарям невідкладної допомоги [7].

В умовах війни та наслідків пандемії захворюваність дорослого та дитячого населення країни значно зросла, передусім на хвороби органів дихання та інфекційні хвороби, зокрема, через негативний вплив низки факторів: забруднене довкілля, погіршення умов життя, суттєва міграція населення, втрата обсягів вакцинації, зменшення доступності до медичної, зокрема, і стоматологічної допомоги [8, 9, 10, 11]. Стоматологічні захворювання через вищезазначені причини також мають значну поширеність на тлі зростання загальної захворюваності населення України, що обумовлює необхідність внесення відповідних змін до чинних стандартів і планів підготовки лікарів-стоматологів та лікарів первинної ланки [4, 12].

Час війни і наслідки пандемії COVID-19, тривале дистанційне навчання, безумовно, деякою мірою негативно вплинули на якість підготовки майбутніх лікарів-стоматологів, зокрема, щодо її практичної складової [13, 14]. При дослідженні запитів випускників закладів вищої медичної освіти виявлено загальне бажання молоді більше працювати з хворими і необхідність виділення більшого обсягу часу для роботи у симуляційних та фантомних класах [15, 16, 17, 18].

Дослідженням питань сучасної медичної і стоматологічної освіти займається низка відомих вітчизняних вчених та фахівців у галузі охорони здоров'я: Ю. В. Вороненко, В. В. Лазоришинець, Ю.

Л. Кучин, В. В. Камінський, О. М. Науменко, В. М. Ждан, М. В. Єрмолаєва, О. П. Волосовець, М. М. Рожко, С. А. Шнайдер, О.А. Канюра, О. К. Толстанов, І. І. Кучеренко, Л. В. Лимар, А. В. Копчак, Н. В. Біденко, О. В. Павленко, І. П. Мазур, О. П. Вахненко, О. А. Удод, Н. В. Гасюк, О. М. Дорошенко, І. Л. Скрипник, Я. А. Кульбашна, Н. В. Стучинська, А. В. Борисенко, Т. М. Волосовець та інші.

Попри наявність окремих публікацій, присвячених різним аспектам підготовки лікарів стоматологічного профілю, її інтегративний аналіз на всіх освітніх рівнях з урахуванням вимог європейського освітнього простору, особливо в умовах воєнного часу, залишається недостатньо висвітленим. Саме це зумовило необхідність виконання даного дослідження.

Мета. Оцінити сучасну систему додипломної, післядипломної стоматологічної освіти і безперервного професійного розвитку лікарів-стоматологів в Україні та їх відповідність сучасним викликам, визначити заходи щодо необхідних змін.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведена оцінка чинної нормативної бази і практичних засад додипломної, післядипломної стоматологічної освіти і безперервного професійного розвитку (БПР) лікарів-стоматологів в Україні та ЄС. Застосовані методи системного підходу та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Стоматологічна освіта нині стикається з численними інституційними, студентськими та викладацькими проблемами [14, 19, 20]. Воєнний стан, погіршення стану здоров'я населення України на тлі триваючої четвертий рік російської агресії з урахуванням наслідків пандемії COVID-19, зростання потреб населення в якісній стоматологічній допомозі зумовлюють необхідність змін щодо структури, форм та обсягів додипломної, післядипломної стоматологічної освіти і безперервного професійного розвитку лікарів-стоматологів задля забезпечення кваліфікованої стоматологічної допомоги населенню.

Сучасні виклики, стрімкий розвиток цифровізації медичної та стоматологічної освіти і впровадження в освітній процес засад міждисциплінарної освіти, компетентнісного підходу, новітніх інформаційних, симуляційних, дистанційних технологій, генної медицини, застосування штучного інтелекту, методик доповненої реальності також обов'язково мають знайти відображення у новій парадигмі стоматологічної освіти в Україні у нинішніх реаліях [11, 13, 14, 16, 21, 22, 23].

Як наголошено у директивних документах World Dental Federation, нині неперервна стоматологічна

освіта та постійний професійний розвиток є професійними зобов'язаннями лікарів-стоматологів і стоматологічних асоціацій [23]. Першочергово вони базуються на:

- досягненнях медичної науки;
- впровадженні нових знань для найкращого менеджменту стану здоров'я порожнини рота;
- персоніфікованому лікуванні стоматологічних захворювань;
- сучасних технологічних розробках та інноваціях, що мають вплив на стоматологічну науку та практику;
- зростаючій взаємодії з іншими медичними професіями задля поліпшення стану здоров'я, безпеки пацієнтів, якості їх життя;
- стандартах стоматологічної допомоги, а також потребах, запитах та очікуваннях окремих пацієнтів та населення [2, 23, 24].

Додипломна підготовка лікарів-стоматологів у 2025 році здійснюється у 25 закладах вищої освіти, з них 14 закладів вищої освіти МОЗ України, 3 заклади вищої освіти МОН України, 8 закладів приватної форми власності. Вона триває 5 років, що відповідає стандартам стоматологічної освіти в ЄС. Усього, за даними ЄДЕБО (<https://registry.edbo.gov.ua/opendata/graduate/>), станом на жовтень 2025 року за спеціальністю «Стоматологія» навчається лише 7491 особа (у 2020 році – 12759), з них здобувають вищу освіту за державним замовленням 595 осіб (у 2020 році – 502), переважно у закладах вищої освіти МОЗ України. У цілому, 75,8% майбутніх лікарів-стоматологів проходять підготовку у державних медичних університетах, 6,3% – у закладах вищої освіти МОН України, 17,9% – у приватних закладах. Необхідно зазначити, що згідно з чинним законодавством, приватні заклади вищої освіти нині теж можуть отримати певні обсяги підготовки фахівців за державним замовленням.

Найбільша кількість здобувачів навчаються у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця – 1086 осіб, у Львівському національному медичному університеті імені Д. Галицького здобувають освіту 698 осіб, у Полтавському державному медичному університеті – 558, у Вінницькому національному медичному університеті імені М.І. Пирогова – 414. Серед приватних закладів вищої медичної освіти виділяється ПВНЗ «Київський медичний університет», де навчаються 423 здобувачі.

У часи пандемії та війни у галузі спостерігаються негативні процеси щодо кадрового забезпечення: кількість лікарів-стоматологів

зменшилась з 2020 року на 25% до 9423 осіб, причому 40% складають лікарі приватного сектору [25]. Безумовно, це впливає як на доступність, так і на якість медичної, зокрема, і стоматологічної допомоги населенню, особливо на прифронтових і деокупованих територіях [25, 26].

На перший курс за спеціальністю «Стоматологія» у 2025 році, за оперативними даними МОЗ України, було прийнято 103 особи за державним замовленням та 1820 осіб на умовах

контракту, що дещо більше, порівняно з 2020 роком (рис. 1). Також зазначимо, що за традиційно невеликого держзамовлення на підготовку лікарів-стоматологів (до 100 осіб) за останні 5 років на 32,1% зросла кількість осіб, які вступають на умовах контракту, що майже удвічі перевищує обсяги контрактників за спеціальністю «Медицина», що не спостерігалось у довоєнний період. Це свідчить про те, що популярність спеціальності «Стоматологія» за час війни суттєво зросла.

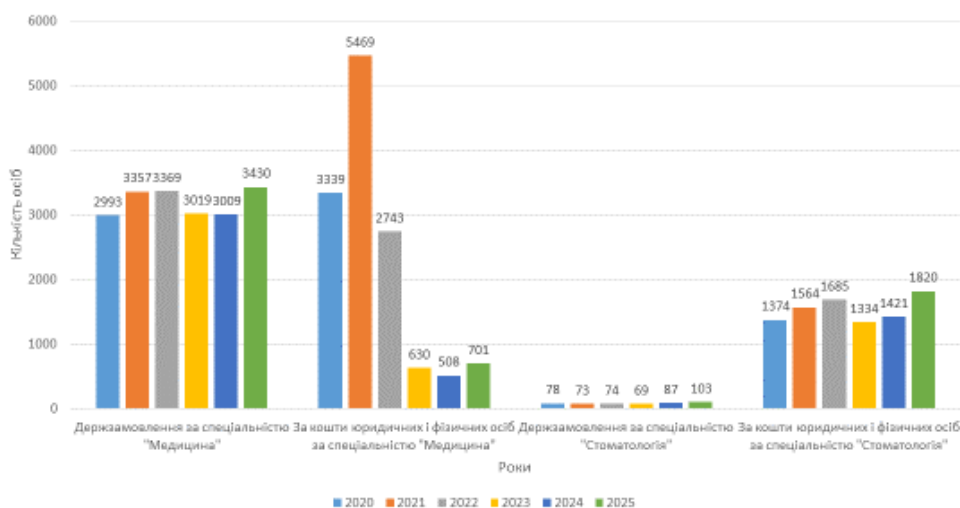

Рисунок 1 – Обсяги вступу абітурієнтів до закладів вищої медичної освіти МОЗ України у 2020-2025 рр. на спеціальності «Медицина» та «Стоматологія»

Серед сучасних проблем вищої стоматологічної освіти на додипломному етапі найбільш вагомими, на наш погляд, є наступні:

- недостатня інтеграція між фундаментальними та клінічними освітніми компонентами;
- здобувачі вищої освіти мають недостатній практичний досвід, що не дозволяє їм повною мірою розвинути фахові компетенції, вкрай необхідні для початку самостійної стоматологічної практики;
- здобувачі-стоматологи часто завершують навчання з недостатніми базовими знаннями та клінічним досвідом щодо надання допомоги особам похилого віку з коморбідною патологією, з інвалідністю, дітям, хворим з невідкладними станами;
- профільні кафедри мають певні складнощі у наданні здобувачам навчання на сучасному технологічному обладнанні, яким нині значно краще оснащені приватні стоматологічні клініки, ніж клінічні бази кафедр;
- проблеми із кадровим забезпеченням науково-педагогічного складу на профільних

кафедрах через низький соціальний захист викладачів, що теж впливає на якість підготовки здобувачів.

Водночас Європейською Директивою Ради 78/687/ЕЕС від 25 липня 1978 року, яка стосується координації положень, встановлених законом, постановою чи адміністративним актом щодо діяльності лікарів-стоматологів, визначено сучасні професійні вимоги до дантистів і наголошено щодо обов'язковості проходження лікарем повноцінної та тривалої практики задля оволодіння фаховими компетенціями.

Останні методичні розробки в Україні та ЄС у сфері стоматологічної освіти орієнтовані передусім на здобувачів вищої освіти і спрямовані на навчання, засноване на компетенціях і проблемно-орієнтованому підході [20, 27–29]. У той же час, на наш погляд, недостатньо приділяється уваги питанням підвищення кваліфікації викладачів стоматологічних кафедр, що мають бути спрямовані на поліпшення їх освітніх практик, наукових досліджень та лікарського професіоналізму.

Компетентність майбутнього лікаря-стоматолога включає інтеграцію отриманих знань, навичок і установок, що свідчать про здатність ним виконувати професійні завдання етично, безпечно та ефективно для пацієнта [30]. Не менш важливою у цій царині є компетентність сучасного викладача [31]. Важливим напрямом стоматологічної освіти в умовах воєнного часу є акцент на профілактичній роботі лікаря-стоматолога, алгоритмах проведення профілактичних оглядів, системі планової санації та гігієнічного навчання населення.

Сучасний процес становлення компетентного лікаря-стоматолога дуже складний, тому основними характеристиками стоматологічної неперервної освіти, заснованої на компетенціях, мають бути:

- сучасний зміст освітніх програм сформований, відповідно до потреб галузі та суспільства;
- студентоцентристі;
- проблемно-орієнтованість;
- цифровізація;
- застосування симуляційних методик;
- міждисциплінарність;
- раціональний підхід до ресурсу навчального часу з акцентом на практику.

Саме тому основний фокус неперервної стоматологічної освіти має бути зосереджений на здобутті лікарями-стоматологами сучасних знань та фахових компетенцій зі спеціальності «Стоматологія» та її окремих напрямів (Таблиця №1).

Таблиця №1 – Основні етапи неперервної стоматологічної освіти в Україні

Етапи стоматологічної неперервної освіти	Особливості освітнього етапу
Базова стоматологічна освіта	Додипломний етап тривалістю 5 років, що відбувається у медичному закладі вищої освіти, університеті або інституті з отриманням диплому і освітньої кваліфікації «Магістр стоматології» та професійної кваліфікації «Лікар-стоматолог».
Післядипломна освіта лікаря-стоматолога	Період планової і обов'язкової підготовки лікаря-стоматолога в однорічній інтернатурі з базової спеціальності «Стоматологія» (первинна спеціалізація) та резидентурі з однієї із 6 стоматологічних лікарських спеціальностей (терапевтична стоматологія, хірургічна стоматологія, ортопедична стоматологія, дитяча стоматологія, ортодонція, пародонтологія), встановленої МОЗ України тривалості (вторинна спеціалізація), та отриманням відповідних сертифікатів лікаря-спеціаліста. Можливе навчання на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти із захистом дисертації та отримання наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю І І «Стоматологія».
Безперервний професійний розвиток лікаря-стоматолога	Освіта (формальна, неформальна, інформальна) та навчання лікаря-стоматолога, що відбуваються під час його самостійної лікарської практики, після завершення обов'язкової післядипломної стоматологічної освіти протягом усього професійного життя.

World Dental Federation визначає післядипломну стоматологічну освіту як окремий період підготовки лікарів-стоматологів, під час якої вони отримують необхідний практичний досвід та певну лікарську спеціалізацію після отримання базової стоматологічної освіти [24]. Зазначена підготовка проводиться, згідно з конкретними нормами та вимогами ЄС, що відповідають вимогам професійних асоціацій дантистів. Програма післядипломної стоматологічної освіти також може включати отримання ступеня доктора філософії (PhD), тобто навчання в аспірантурі за спеціальністю «Стоматологія».

Отже, післядипломна стоматологічна освіта – це процес, що включає здобуття лікарем-стоматологом первинної (інтернатура) та вторинної спеціалізації

(резидентура) й отримання звання лікаря-спеціаліста за певним стоматологічним фахом, тобто це процес підвищення його кваліфікації після отримання диплома магістра стоматології у медичному або класичному університеті. Післядипломна стоматологічна освіта являє собою одну з основних частин усього часу професійної підготовки лікаря-стоматолога, що є сегментом неперервної стоматологічної освіти, котрий передуює безперервному професійному розвитку.

В Україні інтернатура зі спеціальності «Стоматологія» триває лише рік, спеціалізації зі стоматологічних спеціальностей тривають від 3 до 9 місяців. Резидентура в стоматології взагалі дотепер не запроваджена. Водночас первинна спеціалізація у країнах ЄС триває від 1 до 3 років, а резидентура –

від 3 до 6 років. Отже, система післядипломної стоматологічної освіти в Україні попри суттєві зміни в останні роки ще не повною мірою відповідає викликам сьогодення та європейським вимогам.

Безперервний професійний розвиток лікаря-стоматолога є, за суттю, його самостійним навчанням і самоудосконаленням протягом усього професійного життя. Нині лікарі-стоматологи самостійно приймають рішення щодо виду БПР та обрання провайдера. У зв'язку з цим, слід наголосити на необхідності наведення ладу щодо надмірної кількості провайдерів БПР для лікарів-стоматологів та дієвого контролю з боку МОЗ України та медичних ЗВО за якістю освітнього контенту, що вони надають.

Саме такі демократичні принципи лежать в основі оновленого у 2025 році «Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я», затвердженого відповідними нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України та наказами МОЗ України [32, 33].

На відміну від України, у країнах ЄС здійснюється більш жорсткий контроль за якістю безперервного професійного розвитку лікаря-стоматолога, що проводиться відповідними професійними асоціаціями. У масштабах Європейського Союзу програми БПР лікарів-стоматологів визначає та контролює на відповідність вимогам часу Європейський Союз Медичних Спеціальностей (UEMS) та European Regional Organization FDI. Саме ці організації ініціюють оновлення програм БПР лікарів-стоматологів щодо застосування новітніх методик та технологій навчання, зокрема, віртуальної реальності та інтерактивного цифрового моделювання, для покращення підготовки перед взаємодією із реальними пацієнтами [34, 35].

Запровадження у практику післядипломної освіти та БПР лікарів-стоматологів сучасних протоколів лікування та діагностики хвороб твердих тканин зубів, пародонта та слизової оболонки порожнини рота, що виникли, зокрема, в наслідок бойових уражень, імплементація сучасних інформаційних і віртуальних технологій мають забезпечити суттєве підвищення якості професійної підготовки лікарів-стоматологів з мотивуванням до їх професійного зростання і набуття нових фахових компетенцій, що особливо важливо в умовах сьогодення [36, 37].

Безумовно, те, що основна мета цих заходів – гармонізувати вітчизняну стоматологічну освіту зі стандартами FDI та UEMS щодо безперервного професійного розвитку лікарів-стоматологів у сполученні з насиченням післядипломних програм інтернатури та резидентур зі стоматологічних спеціальностей новими інноваційними та технологічними підходами і сучасним освітнім контентом з урахуванням останніх досягнень персоніфікованої стоматології в умовах зростаючих потреб населення у стоматологічній допомозі у часи війни і наслідків пандемії.

Розуміння важливості для галузі охорони здоров'я професійної спроможності лікарів-стоматологів, значення їх неперервної освіти, заснованої на компетентності і належній лікарській практиці, у цілому, допоможе покращити якість стоматологічної освіти, визначити роль та шляхи професійного розвитку науково-педагогічних працівників стоматологічних кафедр, а також створити базу для подальших досліджень.

ВИСНОВКИ

Основними принципами щодо удосконалення стоматологічної неперервної освіти та безперервного професійного розвитку лікарів-стоматологів, відповідно до реалій сьогодення, слід визнати такі:

1. Інтеграція стоматологічної освіти в Україні до вимог ЄС та UEMS із відповідним збільшенням термінів первинної спеціалізації за спеціальністю «Стоматологія» до двох років.
2. Суттєве оновлення освітніх програм додипломної підготовки та первинної спеціалізації (інтернатури) за спеціальністю «Стоматологія» з наголосом на питаннях надання невідкладної допомоги.
3. Запровадження дворічної лікарської резидентури за найбільш затребуваними у нинішніх умовах стоматологічними спеціальностями (передусім, з щелепно-лицьової хірургії) з її проходженням на базі потужних університетських клінік та клінік профільних наукових установ МОЗ і НАМН України.
4. Дане дослідження має сприяти подальшій реалізації та виконанню глобальних цілей суспільства у частині покращення здорового способу життя населення та якості надання освіти.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Подальші дослідження у сфері вітчизняної стоматології будуть спрямовані на її розвиток щодо компетентностно-орієнтованої підготовки в умовах сучасних викликів.

ВКЛАД АВТОРІВ

Єрмолаєва М.А. – концепція та дизайн; Удод О.А. – збір матеріалу та аналіз, Чернишова О.Є. – збір матеріалу та аналіз отриманих даних; Волосовець Т.М. – написання тексту, редагування; Павленко О.В. – критичний перегляд статті; Дорошенко О.М. – написання тексту; Дорошенко М.В. – збір матеріалу та аналіз отриманих даних; Дікова І.Г. – редагування.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

Зазначене дослідження виконувалося без грантової підтримки. Виконання дослідження проводилося у рамках виконання НДР кафедри стоматології Донецького національного медичного університету «Оптимізація діагностики, лікування та профілактики стоматологічних захворювань» (номер державної реєстрації 0121U114440).

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автори свідомо засвідчують відсутність фактичного або потенційного конфлікту інтересів щодо результатів цієї роботи.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Автори підтверджують, що під час написання чи редагування рукопису не використовувалися технології штучного інтелекту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. UN United Nations Development Programme / The goals of the development. Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (date of access: 11.11.2025).
2. FDI World Dental Federation. Vision 2020 Think Tank. A new definition for oral health. [Internet]. Retrieved from: https://www.fdiworlddental.org/sites/default/files/media/images/oral_health_definition-exec_summary-en.pdf. (date of access: 11.11.2025).
3. Mazur IP, Pavlenko OV, Skrypnyk IL. *Ukrayins'ka naukova stomatolohichna shkola: istorichni narysy: do storichchya formuvannya Ukrayins'koyi naukovoyi stomatolohichnoyi shkoly. [Ukrainian Scientific Dental School: Historical Essays: To the Centenary of the Formation of the Ukrainian Scientific Dental School]*. Kropyvnytskyi: Polium, 2020. 222 p.
4. Kaniura OA, Bidenko NV, Kolenko YuG, Filonenko VV, Khrol NS, & Shpak DYU. Experience of providing dental care in the conditions of the military state. *Actual Dentistry*. 2022; (3–4):38–44. <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2022-3-38>
5. Lykhota AM, Kovalenko VV, Lyshchysyn MZ. Nova model orhanizatsii stomatolohichnoi dopomohy viiskovoslužbivtsiam pid chas zbroinoho konfliktu. [A new model for organizing dental care for military personnel during armed conflict]. *Military medicine of Ukraine*. 2016;2(16):65–69.
6. WHO. *Vsesvitnya orhanizatsiya okhorony zdorov'ya. Yevropeys'kyy rehion. Bezperervnist' osnovnykh posluh z okhorony zdorov'ya pid chas viyny v Ukrayini Rezul'taty otsinyuvannya 2022-2023 rr. [World Health Organization. European region. Continuity of essential health care services during the war in Ukraine Evaluation results 2022-2023]*. WHO, 2024. 41 p. Retrieved from: <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/m/item/continuity-of-essential-health-services-during-the-war-in-ukraine>.
7. «Indeks zdorov'ya 2023». *Rezul'taty zahal'nonatsional'noho doslidzhennya*. Kyiv. [«Health Index 2023». Results of a nationwide study]. Kyiv, 2024. 196 p.
8. Sukhov YuO. [Morbidity and mortality during wars and armed conflicts: trends and patterns]. *Infusion & Chemotherapy*. 2022; 4: 14-19. <https://doi.org/10.32902/2663-0338-2022-4-14-19>.
9. Volosovets OP, Beketova HV, Guriyev SO, Kuzmenko AY, Volosovets AO, Loginova IO, Chernii OF. [Impact of the war and the COVID-19 pandemic on the mortality rate of children under the age of 1 year in Ukraine]. *Neonatal. hir. perinat. Med*. 2024;14(54):6-14. <https://doi.org/10.24061/2413-4260.XIV.4.54.2024.1>
10. Joury E. Syria Profile of the Epidemiology and Management of Early Childhood Caries Before and During the Time of Crisis. *Front Public Health*. 2019;7:271. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2019.00271>.
11. Mazur IP, Vakhnenko OM, Rybachuk AV, Mazur PV. Analysis of the main indicators of dental care in Ukraine for 2020. *Oral and General Health*. 2021;2(3):32-38. <https://doi.org/10.22141/ogh.2.3.2021.240727>
12. Bida VI, Doroshenko OM, Volosovets TM, Leonenko PV, Omelianenko OA, Doroshenko MV, & Andrusenko AS. [Prospects for the introduction

- of training to improve knowledge, skills and practical skills in the specialty «Dentistry» for family doctors at the Department of Orthopedic Dentistry of the National University of Health of Ukraine named after P. L. Shupyk]. *Actual Dentistry*. 2023; (4):72. <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2023-4-72>
13. Skikevych MH, Voloshyna LI, Lokes KP, Havryliev VM. Features of distance education in medicine. *Ukrainian Dental Almanac*. 2023;4: 102-107. <https://doi.org/10.31718/2409-0255.4.2023.17>
 14. Kulbashna Y, & Skrypnyk I. [Professional training and continuing professional development of masters in dentistry under the extreme conditions of COVID-19 and martial law in Ukraine]. *Oral and General Health*. 2023;4(2): 34–40. <https://doi.org/10.22141/ogh.4.2.2023.161>
 15. Kuchyn IuL, Vlasenko OM, Melnyk VS, Stuchynska NV, Kucherenko II, Mykytenko PV. Simulation training and virtual patients as a component of classroom training of future doctors under COVID-19 conditions. *Wiad Lek*. 2022;75(5 pt 1):1118-1123. <https://doi.org/10.36740/WLek202205112>. PMID: 35758488. (date of access: 05.05.2025).
 16. Chopchik V. (2023). Substantiation of the need to implement simulation training for dental students based on the analysis of the activities of the Stomatological Medical Center at O. Bogomolets National Medical University. *The Ukrainian Scientific Medical Youth Journal*, 136(1), 7-13. [https://doi.org/10.32345/USMYJ.1\(136\).2023.7-13](https://doi.org/10.32345/USMYJ.1(136).2023.7-13)
 17. Dikova I. Metody symulyatsiynoho navchannya dlya rozvytku praktychnykh navychok u studentiv stomatolohichnykh fakul'tetiv Ukrainy. [Methods of Simulative Learning for Developing Practical Skills in Students of Dental Faculties in Ukraine]. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*. 2025;(14). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14610320>
 18. Gryshchenko N, Kovalchuk O. [Students' independent work in Paediatrics as an indispensable component in acquiring the future doctor's competencies]. *Medicine and Pharmacy: Educational Discourses*. 2025;1:34–40. <https://doi.org/10.32782/eddiscourses/2025-1-7>
 19. Annamma LM, Varma SR, Abuttayem H, Prasad P, Azim SA, Odeh R, George BT, Nair C, & Karobari MI. Current challenges in dental education- a scoping review. *BMC medical education*. 2024; 24(1):1523. <https://doi.org/10.1186/s12909-024-06545-1>
 20. Rosada M. O., Mazur I. P., Polyanska L. O. *Dental care in the Ukraine: analysis of key indicators in 2023*. Handbook. Kropyvnytskyi: Polium, 2024. 84 p. Retrieved from: https://www.udenta.org.ua/Стоматологічна_допомога_в_Україні (date of access: 14.11.2025)
 21. Doroshenko OM, Bida VI, Volosovets TM, Doroshenko MV, Omelianenko O A, Leonenko PV, Doroshenko MM, & Andrusenko AS. Prospects for the use of artificial intelligence in dentistry. *Actual Dentistry*. 2024;(5):72–80. <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2024-5-72>
 22. Czarnecki GA, Kloostera SJ, Boynton JR, Inglehart MR. Nursing and dental students' and pediatric dentistry residents' responses to experiences with interprofessional education. *J Dent Educ*. 2014;78(9):1301-1312.
 23. World Dental Federation F. D. I. Continuing Dental Education: Adopted by the FDI General Assembly: August 2017, Madrid, Spain. *International dental journal*. 2018;68(1): 12–13. <https://doi.org/10.1111/ijdj.12370>
 24. European Regional Organization. FDI World Dental Federation. Statement on the continuing medical education. [Internet]. Retrieved from: <https://www.erodental.org/ddc/ddid816>. Accessed 10 December 2016 (date of access: 11.11.2025)
 25. Volosovets OP, Dyachuk DD, Lurin IA, Naumenko OM, Pariy VD, Volosovets AO. [Human resources of healthcare in Ukraine during the COVID-19 pandemic and war]. *Clinical and preventive medicine*. 2025;1(39): 117-131. <https://doi.org/10.31612/2616-4868.1.2025.15>
 26. Volosovets OP, Lurin IA, Naumenko OM, Volosovets AO, Kryvopustov SP. Current challenges for the health care system due to the lack of medical staff and the continuous professional development of doctors. *Wiad Lek*. 2022; (5): 1135-1138. <https://doi.org/10.36740/WLek202205115>.
 27. Chuenjitwongsa S, Oliver RG, Bullock AD. Competence, competency-based education, and undergraduate dental education: a discussion paper. *Eur J Dent Educ*. 2018;22(1):1-8. <https://doi.org/10.1111/eje.12213>
 28. Volosovets OP, Ulishchenko VV, Karulina YuV, Yemets OV, Kryvopustov SP & Saltanova SD. [Problem issues of introduction of qualitative lifelong professional development of doctors]. *Medical Education*. 2022;1:74-80. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.1.12947> [in Ukrainian]
 29. Yermolaieva MV, Udod OA, Dramaretska SI, Mikriukova NG, Roman OB. Peculiarities of practical training for higher education students in the specialty of dentistry in modern conditions. *Bulletin of problems in biology and medicine*. 2024;3 (174): 215-221. <https://doi.org/10.29254/2077-4214-2024-3-174-215-221>
 30. Chuenjitwongsa S, Oliver RG, & Bullock A D. Developing educators of European undergraduate dental students: Towards an agreed curriculum. *Eur J Dent Educ*. 2018;22(3): 179–191. <https://doi.org/10.1111/eje.12306>
 31. Smiyani SI, Slaba US, Slabyi OB, Bodnar RYA, Lykhatska GV, Lepiavko AA, Komorovskyi RR, Husak SR, Migenko LM, Kvasnitska OS, Franchuk M V, & Bilozetskyi II. Current views on the competencies in higher medical education. *Eastern Ukrainian Medical Journal*. 2019;7(3): 298-305. Retrieved from:

- <https://eumj.med.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/47> (date of access: 11.11.2025)
32. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2021 р. № 725 «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro systemu bezpererivnoho profesijnoho rozvytku pratsivnykiv sfery okhorony zdorov'ya» [On approval of the Regulation on the system of continuous professional development of healthcare workers]. Kyiv, 2021. 10 p.
 33. Nakaz MOZ Ukrainy vid 16.04.2025 № 650 «Pro zatverdzhennya Poryadku provedennya atestatsiyi pratsivnykiv sfery okhorony zdorov'ya ta vnesennya zmin do deyakykh nakaziv Ministerstva okhorony zdorov'ya Ukrainy» [On approval of the Procedure for conducting certification of healthcare workers and amending certain orders of the Ministry of Health of Ukraine]. Ministry of Health of Ukraine. Kyiv, 2025. 15 p.
 34. UEMS. Retrived from: <https://www.uems.eu/our-structure#Medical-specialties> (date of access: 05.11.2025).
 35. Marzo RR. Role of medical education in cultivating life long learning skills for future doctors. *Education in Medicine Journal*. 2018;10(3):63–66. <https://doi.org/10.21315/eimj2018.10.3.7>
 36. Moussa R, Alghazaly A, Althagafi N, Eshky R, Borzangy S. Effectiveness of Virtual Reality and Interactive Simulators on Dental Education Outcomes: Systematic Review. *Eur J Dent*. 2022;16(1):14-31. <https://doi.org/10.1055/s-0041-1731837>
 37. Broomhead T, Ballas D, & Baker SR. Application of geographic information systems and simulation modelling to dental public health: Where next? *Community dentistry and oral epidemiology*. 2019;47(1):1–11. <https://doi.org/10.1111/cdoe.12437>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Єрмолаєва Майя В'ячеславівна

Докторка медичних наук, професор, завідувачка кафедри внутрішньої медицини №1 Донецького національного медичного університету, м. Лиман, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6429-0612>

Scopus Author ID: 6701547681

Удод Олександр Анатолійович

Доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри стоматології Донецького національного медичного університету, м. Лиман, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6790-1936>

Scopus Author ID: 57218434481

Чернишова Ольга Євгенівна

Докторка медичних наук, професор, професорка кафедри педіатрії, неонатології та дитячих інфекцій, проректорка з науково-педагогічної роботи Донецького національного медичного університету, м. Лиман, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7059-4014>

Scopus Author ID: 57202888082

Волосовець Тетяна Миколаївна

Докторка медичних наук, професор, професорка кафедри стоматології Донецького національного медичного університету, м. Лиман, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9950-3748>

Scopus Author ID: [57215286301](https://orcid.org/0000-0001-9950-3748)

ResearcherID: [V-4878-2018](https://orcid.org/0000-0001-9950-3748)

Павленко Олексій Володимирович

Доктор медичних наук, професор, професор кафедри стоматології Донецького національного медичного університету, м. Лиман, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2097-4286>

Scopus Author ID: [7006801448](https://orcid.org/0000-0003-2097-4286)

ResearcherID: [E-5025-2019](https://orcid.org/0000-0003-2097-4286)

Дорошенко Олена Миколаївна

Докторка медичних наук, професор, професорка кафедри ортопедичної стоматології Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8859-3610>

Scopus Author ID: 55795268400

Дорошенко Максим Віталійович

Кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри ортодонції Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2825-6441>

Дікова Інна Гарольдівна

Кандидатка медичних наук, доцент, доцентка кафедри терапевтичної стоматології та пародонтології, Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8319-2068>

[Scopus Author ID: 58516882300](#)

[ResearcherID: ABC-9752-2022](#)

Одержано 28.11.2025

Затверджено до друку 17.02.2026

Опубліковано 30.03.2026